

Arts

Emília Xargay: l'habilitat de convertir el món en art

Ibet Vila i Tràfach

Emília Xargay amb el seu
Toro de Llanars, l'any 1990.

JOAN BIRART

Pocs dies abans d'acabar l'any Girona es despertà amb una gran pèrdua; la notícia de la mort d'Emília Xargay, una de les artistes més emblemàtiques de la província, va ocupar les primeres pàgines dels mitjans de comunicació.

Feia deu anys que Xargay lluitava contra la malaltia d'Alzheimer: vivia allunyada de la vida pública a l'Escala, el poble on la sorprengué la mort el dia 28 de desembre a l'edat de 75 anys. Tot i el silenci que eclipsava l'artista durant aquest llarg període de malaltia, el seu nom va continuar latent a tots els àmbits de la nostra societat amb la mateixa intensitat de sempre.

Girona apareix com una de les màximes fonts d'inspiració de l'artista, i a la seva demarcació es troben emplaçades la majoria de les seves obres públiques

L'obra, la vida i la societat

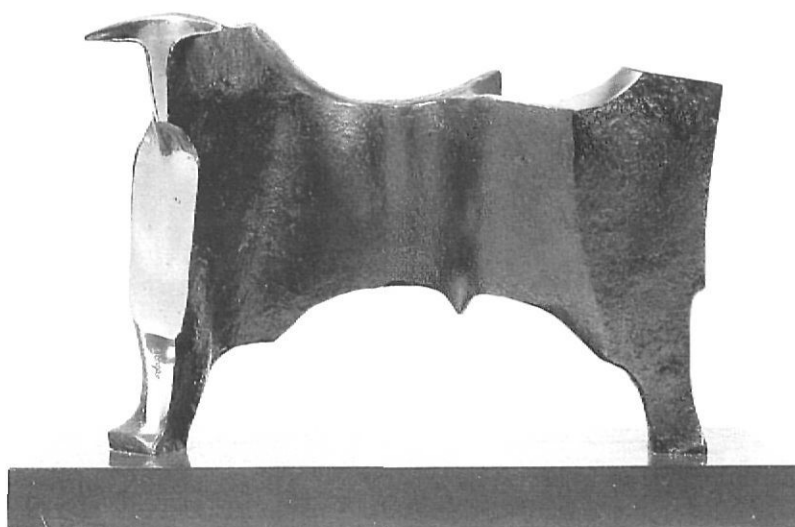
Xargay deia l'any 1993 que havia «treballat intensament per poder oferir al món un digne testimoni d'agraïment: la seva obra». (1) I és que un dels objectius de l'artista fou que la seva producció estigués «voltada de la societat viva i activa». (2) De fet, l'art sempre fou el mitjà a partir del qual Emília Xargay exposava a la col·lectivitat la seva manera de viure.

Així ens ho indiquen les nombroses portades de revistes i publicacions que va dissenyar, els cartells commemoratius que va originar (3) i l'escultura de gran format destinada als espais públics. Complert el seu objectiu, un gran nombre de poblacions poden contemplar, enmig del seu paisatge, algunes de les seves obres com a llegat.

Des del 1942, any en què Emília Xargay començà a fer les seves primeres exposicions, el món de l'art s'ha alimentat i ennoblit de les obres d'aquesta gran creadora. En tota la seva producció hi ha el testimoni de les vivències d'una dona que és artista, d'una època que cal recordar i d'una Girona que conserva encara moltes de les singularitats de fa més d'un segle.

Una dona d'avantguarda

Emília Xargay és filla de la postguerra. Qui recorda aquest període, el defineix com dur i fosc, ple de dificultats que l'home intentava vèncer. Les complicades circumstàncies socials i culturals, intrínseques a la Catalunya de meitat de segle, no passaren desapercebudes als artistes del Principat. Aquests, empesos per la necessitat de reconstruir un món que havia estat destrossat i conscients del que significava la llibertat enfront de la repressió, lluitaren agosarada-

Toro, bronze, 1992.

ment per tal que se sentís el seu crit d'alerta i el seu compromís social. La forta activitat artística durant aquesta època es va palesar en les obres dels joves pintors i escultors, en la creació d'agrupacions artístiques i amb l'elaboració d'escrits i manifestos reivindicatius.

Quan Emília Xargay deixà el taller del seu mestre, el pintor Joan Orihuel, per emprendre un camí en solitari, va participar també de tot aquest ambient artístic. L'any 1950 formà part del grup avantguardista gironí anomenat Indika, juntament amb artistes com Jordi Curós, Joan Massanet, Evarist Vallès, Bartomeu Massot, Torres Monsó i Joaquim Casellas. Xargay aparegué també en el panorama barceloní, amb exposicions individuals i col·lectives, al costat d'artistes que postulaven un art nou, allunyat d'aquell tradicional que triomfà al principi de segle. Així, per exemple, Xargay va formar part del II Cicle Experimental de Arte Nuevo i participà de les mostres del Cicle d'Art d'Avui, un moviment artístic caracteritzat, precisament, per un cert revulsiu estètic.

Gràcies al seu caràcter vehe- ment, Emília Xargay fou admirada, des d'un bon principi, pels crítics i artistes més importants de la seva generació. En aquest sentit, ja se li ha reconegut en més d'una ocasió la seva capacitat extraordinària per trencar estereotips socials, ja que era vista com una dona emprenedora, amb ànsies de demostrar les seves qualitats d'artista, sense quedar en l'anonimat. Un dels seus mèrits es troba en el fet que, en plena dictadura franquista, i juntament amb molts artistes més, Emília Xargay formava part de la primera línia d'actuació de l'art d'avantguarda.

Una Girona per recordar

Emília Xargay ha tingut sempre una relació molt estreta amb les comarques gironines. Va néixer a Sarrià de Ter el 22 de novembre de 1927, va cursar els seus estudis a Girona, quan Joan Orihuel s'hi instal·là, i també fou vocal durant els anys cinquanta del Cercle Artístic que s'hi creà. A Girona, Emília Xargay hi tenia la família i alguns dels seus

Tres etapes de la vida d'Emília Xargay.

amics, com ella artistes, que participaren al projecte Indika, abans esmentat. Tot i que Barcelona i els seus viatges a Europa i Amèrica són decisius en la vida de Xargay, tant des del punt de vista personal com professional, Girona fou sempre, per a ella, un punt de referència important.

En primer lloc, val a dir que en moltes de les obres d'Emília Xargay el contorn de la ciutat de Girona apareix talment com un leit motiv reiteratiu. En segon lloc, i representant una romàntica concordància que feu Rafael Manzano a la biografia de l'artista, l'obra d'Emília Xargay «recull els signes i l'esperit de la ciutat: com Girona, la seva pintura és austera, equilibrada, d'una bellesa serena».(4) Girona apareix, doncs, com una de les seves màximes fonts d'inspiració i, alhora, quan el volum pictòric decreix, al llarg dels anys, en pro de l'escultura, la demarcació de Girona s'acaba constituint com a lloc d'emplaçament de molts dels seus treballs.

Projecció internacional

La trajectòria d'Emília Xargay és molt diversa i complexa. Poc després de la seva presentació en públic, com a pintora, l'artista inicià els seus anys d'aventures per Europa i Amèrica. A cada lloc que visitava, Xargay s'impregnava de quelcom nou. Al llarg del anys i arran dels nombrosos viatges, l'artista va arribar a presentar un art sòlid, farcit de significat i de projecció internacional.

A les seves primeres obres pictòriques es feia patent l'aprenentatge que havia rebut de Joan Orihuel. Es tractava d'una pintura acadèmica, de clares reminiscències realistes, que gradualment va anar abandonant. Les obres del període bàsicament pictòric de Xargay recorden qualitats subjacents a la tendència expressionista (amb una aposta per una pinzellada més imperceptible i alhora penetrant) i a la constructivista(5) (amb l'ordenació geometrizant del quadre). Però amb els anys, el sentit escultòric s'anà fent més evident i la simplifica-

ció i el pes de les formes es van acusar, fins que, sense abandonar mai la pintura, a partir dels anys seixanta començà a practicar amb entusiasme l'art escultòric i el mural.

Aquesta evolució és fruit, en part, de les seves experiències a Venècia, Roma, París, Amèrica del Sud, Nova York, Anglaterra, l'Índia... Durant la seva estada a la capital francesa, per exemple, Xargay va entrar en contacte amb grups d'artistes abstractes, que li feren ampliar els seus horitzons i coneixements sobre l'art. El viatge a París va significar, per a ella, una evolució de la seva pintura vers l'abstracció expressiva i el descobriment d'una nova tècnica: l'esmalt. A Itàlia, Emília Xargay va poder observar directament l'obra dels grans mestres de l'antiguitat i la modernitat; allí conegué també Juli González i, com apunta molt encertadament Rafael Manzano, fou allí on l'art públic li començà a interessar(6).

Amb tot, el més important que cal destacar de totes aquestes anades i vingudes d'Emília Xargay és que l'artista va aprendre quelcom que

Al llarg dels anys, i a partir dels seus viatges per Europa i Amèrica, Emília Xargay va crear un art farcit de significats i de projecció internacional

Emília Xargay amb Joan Orihuel i Francesc Torres Monsó, l'any 1944.

sovint se'ns escapa, a l'hora d'examinar la seva figura, com a dona i com a artista: el concepte d'internacionalitat. Enmig d'un món que semblava acabar-se un cop arribats a la frontera, Xargay va saber transcendir el seu món circumdant.

Si analitzem la producció plàstica de l'artista i intentem definir el seu art, haurem de recórrer, sense cap mena de dubte, a adjectius com *propí*, *original* i *català*. Paradoxalment, amb Xargay existeix també la idea d'un estat universal. I això significa que, més enllà dels seus motius iconogràfics, l'artista va ser conscient que els condicionants lingüístics tenen poc a veure amb l'expressió plàstica i el concepte de l'art. Enmarcant-se dins els paràmetres estrictament contemporanis, Xargay demostrà que el missatge artístic podia ser internacional.

L'escultura

«Ficar el món dins d'una pedra». (7) Aquesta fou la seva intenció primordial. El descobriment de les peculia-

ritats i els valors del treball escultòric va significar per a ella la culminació d'uns anys de creació i experimentació, amb altres materials i tècniques, com la pintura, la ceràmica i l'esmalt.

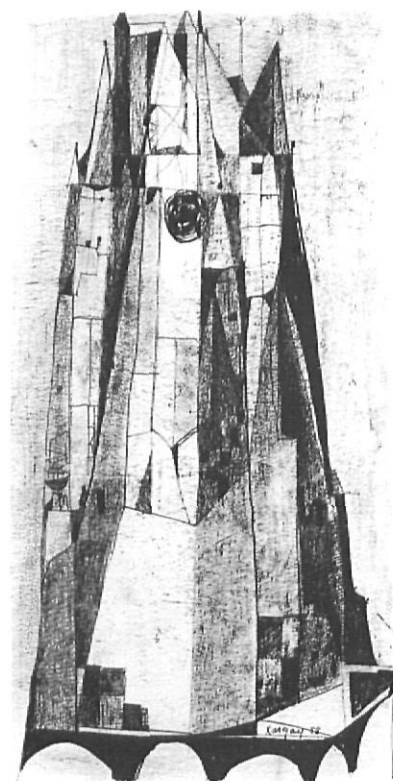
Des del principi de la seva trajectòria artística s'evidencia la necessitat que tenia Xargay de trobar un mitjà de representació plàstica que s'adequés a la seva personal manera d'entendre l'art. Sense desmerèixer els altres procediments plàstics, que mai no va deixar de practicar, Emília Xargay trobà en l'escultura el tipus de compromís que sempre havia buscat.

El material fou la base de totes les seves creacions. En la constitució de qualsevol obra, Emília Xargay reflexionava, exposava el tema i deliberava sobre quin era el millor material. Després estructurava la peça i la construïa. L'artista va treballar amb pedra, fusta, acer inoxidable... però els materials que més la van captivar foren els metalls, com el bronze i la planxa de ferro, per la seva varietat de textures i gran fortalesa.

A cada resultat final, s'evidencia la força expressiva de Xargay: amb la passió dels seus acabats, amb la seguretat amb què treballava els contorns i estilitzava les línies i amb la manera com aconseguia conjugar «el joc rítmic de volums, substantius de l'escultura, amb els valors del pla, tan propis de la pintura». (8)

L'obra d'art a l'espai públic: un signe de contemporaneïtat

L'espai també és significatiu en les obres de Xargay. L'artista l'estudia i, en construir la peça, li dona la mateixa importància que al material. En aquest aspecte és on es denoten, un cop més, els seus signes d'identitat; i aquests són els que ajuden a definir Xargay com una artista que coneix i aposta per algunes de les propietats més definitives de l'art contemporani: el concepte d'obra oberta i integrada al seu entorn més immediat. Seguint la línia de molts escultors contemporanis, catalans i europeus, Emília Xargay transformà el monòleg que existeix entre

Girona, tinta xinesa, 1958.

l'espectador i les escultures museístiques en un diàleg col·lectiu, destinat al gran públic, a tota la societat.

En aquest sentit, es pot englobar Emília Xargay dins els anomenats *site sculptor* ('escultors de lloc'), nom que fa referència a tots aquells artistes que, durant el segle XX, van començar a fer un tipus d'escultura destinada als espais urbans i convertiren les seves peces en un ingredient més de la nostra quotidianitat.

Motius iconogràfics

La fidelitat a les seves pròpies idees expressives van portar Emília Xargay a constituir un art personal i autònom que es manifestava, no només amb una tècnica i un procediment creatiu molt precisos, sinó també amb uns motius iconogràfics molt particulars. Tot i que treballà temes diversos, com ballarines, cavallers o ciclistes, les seves constants de sempre foren la parella i els braus.

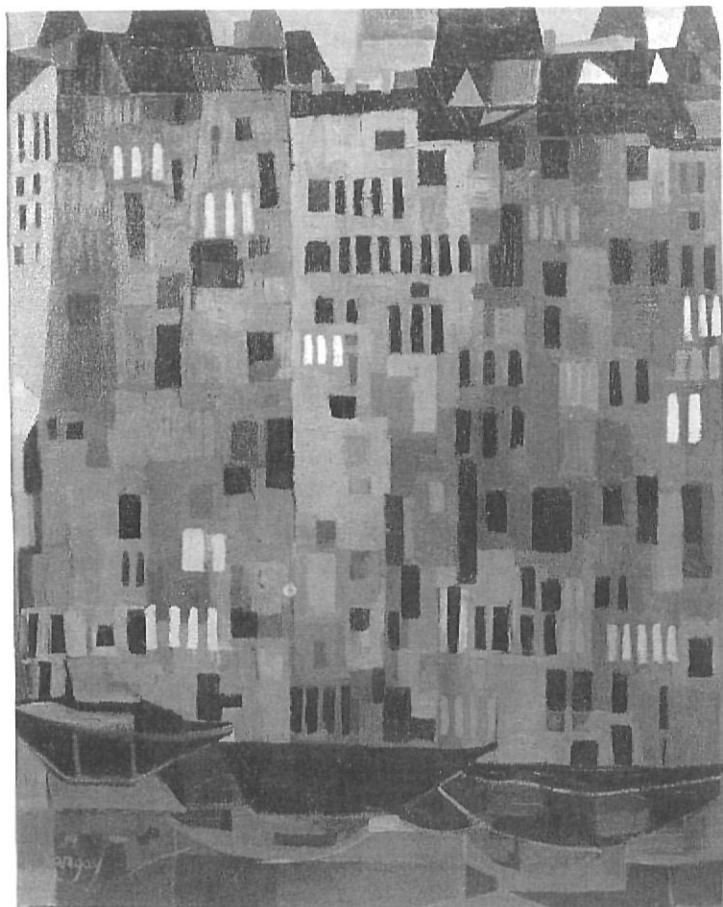
Es pot entendre la predilecció que tingué Xargay per aquests motius icònics amb una simple anàlisi de les formes que els constitueixen. Segurament

a Emília Xargay l'interessava la sobrietat del brau i l'articulació de masses que suposa la representació de la parella. Amb tot, en aquesta predilecció de Xargay existeix un component més que cal esmentar: el símbol. Deia Xargay que li agradava la parella perquè hi veia la unitat perfecta, el principi de la vida i la seva continuïtat;⁽⁹⁾ un símbol, doncs, preferentment universal, amb capacitat de perdurar en el temps i integrar-se en l'espai. Del brau, la fascinava «la seva elegància i la seva noblesa»,⁽¹⁰⁾ una simbologia que pot actuar com a metàfora de la seva pròpia personalitat.

Aquests motius iconogràfics també poden fer referència al que amb anterioritat ja s'ha apuntat: els temes que utilitzava l'artista poden

projectar-se com un sentit de pertinença a un origen, a una terra i a una identitat. La mateixa Emília Xargay definia la figura del brau com «un dels temes tradicionals de l'art mediterrani»;⁽¹¹⁾ Girona apareix també enmig de la seva iconografia predilecta. El seu contorn, el seu entorn, els seus carrers i places, els pobles i paisatges que l'envolten, són representats i utilitzats per Xargay amb un gran afecte i tendresa.

Emília Xargay va tenir sempre molt en compte d'on provenia. I fou precisament amb aquests símbols regionals que Xargay constituïa una obra de caràcter universal. Girona, el brau, la parella, la dona... foren el mitjà per aconseguir el fi: foren el motor que desencadenà el seu procés

Venècia,
oli sobre
tela, 1959

Emilia Xargay va apostar per una de les propietats més definides de l'art contemporani: el concepte d'obra oberta i integrada al seu entorn immediat

Enric, oli sobre fusta, 1951.

de creació: un llenguatge propi que podia ser entès i observat, des de qualsevol lloc i amb qualsevol ideologia o creença.

Renéixer enmig de la contemporaneïtat

L'any 1991 la Generalitat de Catalunya atorgà a Emília Xargay la carta de Mestre Artesà. Aquesta menció, a part de ser significativa per a la mateixa artista, ens serveix també per entendre quelcom més del seu treball. La curiositat per tot el que és art va fer que Emília Xargay es convertís en una artista polifacètica. La seva tècnica acurada i el seu afany d'aprenentatge feren que tota la seva creació passés per un coneixement de l'ofici artesanal.

Rafael Manzano, en el títol de la biografia que feu de l'artista la qualifica de «renaixentista del segle XX». (12) De fet, les habilitats i qualitats artístiques que més es valoraren durant l'època del Renaixement es poden apreciar també en Emília Xargay: l'estudi diligent, la deliberació

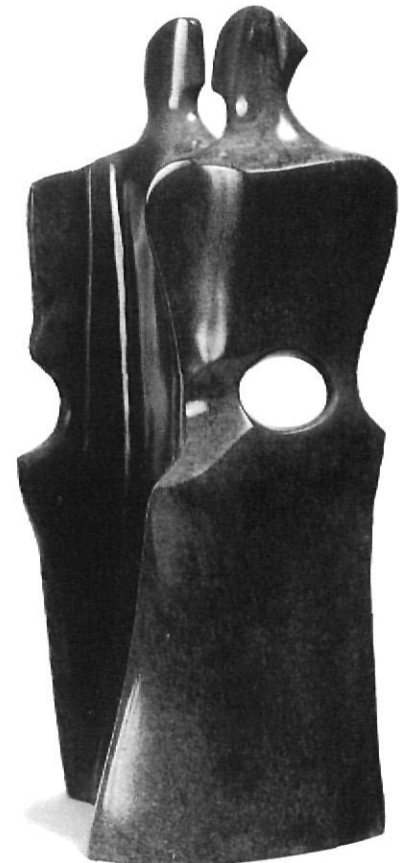
minuciosa, un equilibri racional dels models compositius i el poder de penetració psicològica de cadascuna de les seves imatges. A més, les línies que delimiten la figura de Xargay, com a artesana i artista, no existeixen, ja que ambdues formen part d'un sistema de creativitat, inherent a ella i, paradoxalment, pròpia també dels creadors de fa més de cinc segles. Emília Xargay encarna la idea de l'artista creatiu, com Leonardo, Miquel Àngel i tots aquells altres artistes del Renaixement que, empenyos per la filosofia humanística, van ajudar a constituir l'home de la modernitat. Si extrapolem tots aquests aspectes als nostres dies, veurem com Emília Xargay té un atractiu important.

La vida i l'obra de l'artista es caracteritzen per ser un veritable entramat de processos tècnics, de manifestacions plàstiques i de signes lingüístics distints, que s'uneixen perfectament prenent un sentit evolutiu i unitari. Allò que ens ha d'interessar de Xargay és la seva habilitat per fer-nos «re-néixer» molts aspectes artístics oblidats i presentar-nos-els amb un alè nou de contemporaneïtat: la idea de l'artista multidisciplinari, la utilització de la tradició artesanal com a art estrictament nou i flamant, i l'hàbit de servir-se de símbols i al·legories per internacionalitzar el seu missatge principal, convertir el món en art.

Ibet Vila i Tràfach
és historiadora de l'art.

Notes

- (1) XARGAY, Emília, «Records d'una vida», *Emília Xargay. Biografia-Antologia*, 1993, p. 126.
- (2) MANZANO, Rafael, «Una renaixentista del segle XX», *Emília Xargay. Biografia-Antologia*, p. 88.
- (3) Segons ella, el cartell «és una manera excel·lent de promocionar l'art del carrer». XARGAY, Emília, «Records d'una vida», *Emília Xargay. Biografia-Antologia*, 1993, p. 124.
- (4) MANZANO, Rafael, «Una renaixentista del segle XX», *Emília Xargay. Biografia-Antologia*, p. 88.
- (5) MANZANO, Rafael, «Una renaixentista del segle XX», *Emília Xargay. Biografia-Antologia*, p. 36.
- (6) MANZANO, Rafael, «Una renaixentista del segle XX», *Emília Xargay. Biografia-Antologia*, p. 60.
- (7) *Op. Cit.*
- (8) MANZANO, Rafael, «Una renaixentista del segle XX», *Emília Xargay. Biografia-Antologia*, p. 64.
- (9) XARGAY, Emília, «Records d'una vida», *Emília Xargay. Biografia-Antologia*, 1993, p. 122.
- (10) *Op. Cit.*
- (11) *Op. Cit.*
- (12) MANZANO, Rafael, «Una renaixentista del segle XX», *Emília Xargay. Biografia-Antologia*

Parella en moviment, bronze, 1990